स्कन्धः ५ इमेभिक्षव पञ्चस्कन्धाः॥१

तत्रभिक्षवः कतमे पञ्चोपादान
स्कन्धाः॥

तद्यथा॥ रूपोपादानस्कन्धः १ वेदनोपा
दानस्कन्धः २ संज्ञोपादानस्कन्धः ३ सं
स्कारोपादानस्कन्धः ४ विज्ञानोपादान
स्कन्धः ५॥

इमे भिक्षवः पंचोपादानस्कन्धाः २
तत्रकतमे भिक्षवो ऽष्टादशधातवः
तद्यथा॥ चक्षुर्धातु १ रूपधातु २ चक्षुर्वि
ज्ञानधातु ३ श्रोतधातु ४ शब्दधातु ५ श्रो
तविज्ञानधातु ६ घ्राणधातु ७ गन्धधा
तु ८ घ्राणविज्ञानधातु ९ जिह्वाधातु
१० रसधातु ११ जिह्वाविज्ञानधातु १२
कायधातु १३ स्पृष्टव्य १४ कायविज्ञा

नधातु १५ मनोधातु १६ धर्मधातु १७ मनो
विज्ञानधातु १८ ॥
इमे भिक्षव ऋच्यन्ते ऽष्टादशधातवः ॥ ३ ॥
तत्र भिक्षवः कतमानि द्वादशायत
नानि ॥ यदुत ॥
चक्षुरध्यात्मिकमायतनं १ रूपोबाह्यमाय
तनं २ श्रोतमध्यात्मिकमायतनं ३ शब्दोबा
ह्यमायतनं ४ घ्राणमध्यात्मिकमायतनं
५ गन्धोबाह्यमायतनं ६ जिह्वाध्यात्मिक
मायतनं ७ रसोबाह्यमायतनं ८ काया
ध्यात्मिकमायतनं ९ स्पर्शोबाह्यमायतनं
१० मनअध्यात्मिकमायतनं ११ धर्मोबा
ह्यमायतनं ॥ १२ ॥ इमानि भिक्षव ऋच्यन्ते
द्वादशायतनानि ॥ ४ ॥
तत्र भिक्षवः कतमो द्वादशाङ्ग प्रतीत्यस

वायुधातुः कतमः ॥

यदाकुञ्चनः प्रसारणा लघुसमुदीरण

त्वच्च ॥ यदिदं रूपं पूर्वकं नाम तदुभ

य मेकत्राभिसंक्षिप्य नामरूपमित्युच्य

ते नामरूपप्रत्ययं षडायतनमिति

षडायतनं कतमत् ॥

चक्षुरायतनं १ श्रोत्रायतनं २ घ्राणाय

तनं ३ जिह्वायतनं ४ कायायतनं ५ मन

आयतनं ६ इदमुच्यते षडायतनं ॥

षडायतनप्रत्ययः स्पर्श ॥

इति स्पर्शः कतमः षट्स्पर्शकायाः ॥

चक्षुः संस्पर्शः १ श्रोत्रसंस्पर्शः २ घ्राणसं

स्पर्शः ३ जिह्वासंस्पर्शः ४ कायसंस्पर्शः ५

मनः संस्पर्श इति ॥ स्पर्शप्रत्यया वेदना इ

इति वेदना कतमा ॥ षड्वेदनाकायाः

कतमेषट् ॥

चक्षुःसंस्पर्शजावेदना सुखा दुःखा अदुःखा सुखाच १ श्रोत्रसंस्पर्शजा वेदना सुखा दुःखा अदुःखा सुखाच २ घ्राणसंस्पर्शजा वेदना सुखा दुःखा अदुःखा सुखाच ३ जिह्वा संस्पर्शजा वेदना सुखा दुःखा अदुःखा सुखाच ४ कायसंस्पर्शजावेदना सुखा दुःखा अदुःखा सुखाच ५ मनःसंस्पर्शजावेदना सुखा दुःखा अदुःखा सुखाच ६ ॥

वेदनाप्रत्यया तृष्णेति ॥

कतमा तृष्णा ॥ षट्तृष्णाकाया: कतमेषट् रूपतृष्णा १ शब्दतृष्णा २ गन्धतृष्णा ३ रसतृष्णा ४ स्पर्शतृष्णा ५ धर्मतृष्णा ६ ॥

तृष्णाप्रत्यया मुपादानमिति ॥

उपादानं कतमत् ॥ चत्वार्युपादानानि

यद्गुना यमेव सम्यग्दृष्ट्यादिभि रार्य्याष्टा
ङ्गो मार्गः ॥ तद्यथा ॥ कश्चित्पुरुषो ज्व
राभिभूत कृशल्ल संपद्दृष्ट कर्मणां श्रु
त शास्त्रं वैद्यमुपसंक्रम्य कृपादेवं ॥ ज्व
रेणाभिभूतोस्मि ॥ अस्यापशमायौष
धमुपदिश्यमान मिच्छामीति ॥

स तस्य भिषक्स्या निदान मेवंपृ
च्छेत ॥ किं त्वया भुक्तं पीतं चेति ॥
आतुर स्तस्य कथयेत ॥ मयाहि दधि
त्रपुषं भक्षितं अन्नपानं तक्रं पीत
मिति ॥ स तस्य भिषग्विशेषणा मुपदि
श्य औषधमुपदिशेत ॥
एवमेव जात्यादि महाज्वर संतापिताः
सावद्यो महाचित्तभिषजं महाकारुणि
कं नाथं तथागत मुपसंक्रम्य दुःख

ज्वरापहरं धर्मं पृच्छेयुः ॥ ॥ तेभ्यो
भगवान्निदानं समुदयाख्य माख्याय
आर्याष्टांगमार्गमहौषधं शान्तिकरं-
निर्वाणमुपदिशेत् ॥ ॥ क्लेशातुरोप्ये
तंमार्गं भावयन्नचिरात्सर्वदुःखक्षय
मवाप्य निर्वाणपुरं गत्वा परिशान्ति-
मवाप्नोतीति ॥

एतानि खलु भिक्षवश्चत्वा
र्यार्यसत्यानि ॥

तत्र भिक्षवः कतम आर्याष्टांगमार्गः ।
तद्यथा ॥ सम्यग्दृष्टिः १ सम्यक्संकल्पः २
सम्यग्वाक् ३ सम्यक्कर्मान्तः ४ सम्यगाजीवः ५
सम्यग्व्यायामः ६ सम्यक्स्मृतिः ७ सम्य-
क्समाधिरिति ८ ॥

तत्र भिक्षवः कतमः सम्यग्दृष्टिः ॥ ॥

अदानपतयो निरयं गच्छति ॥ यूय
मप्यदानपतयो व्यक्तं निरयगामिनइ
ति ॥ नरकभयभीतेभ्यः पिराडपात्रं मुत्सृ
प्रयच्छति ॥ तंच लब्ध्वापरिभुंक्ते ॥ इय
मुच्यते नैष्पेशिकत्वं ॥

तत्र लाभेन लाभप्रतिकांक्षा कतमा ॥
भिक्षुरन्ना वदात्मीयेन धनेनैव शोभ-
मानेन चीवराणि चोपक्रीय उपास
केभ्योदर्शयति ॥ ईदृशानि वयं वस्त्रा
णि दानपतिभ्यो लभामहे ॥ इति ॥
ते लज्जिता यानि वस्त्राणि प्रयच्छ
न्ति तानि परिभुंक्ते ॥ इयमुच्यते भिक्षो
लाभेन लाभप्रतिकांक्षा ॥ ॥ अयंभि
क्षवो मिथ्याजीवस्तस्माद्वि
रति सम्यगाजीवः ॥

अह खलु भिक्षवः उपासकस्य मिथ्याजी
वः कतमः॥

विषविक्रयः शस्त्रविक्रयः सत्वविक्र-
यः॥ मद्यविक्रयो मांसविक्रयः॥ अप्र
त्यवेक्षित तिल सर्षप पीडनं॥ अयमु
पासकस्य मिथ्याजीवोऽस्माभिरिति र-
यमुच्यते भिक्षवः सम्यगाजीवः॥

सम्यग्व्यायामः कतमः॥

अभिवादन वन्दन प्रत्युपस्थानांजलि-
सामीची कर्म करणीयं॥ अयमुच्यते
भिक्षवः सम्यग्व्यायामः॥

सम्यक्स्मृतिः कतमः॥

अह खलु भिक्षवो भिक्षोः स्त्रियं दृष्ट्वा उ
त्पन्ने रागे बाह्याध्यात्मिकयोः शरीरयो
रशुभाकारेण यथाभूतदर्शी भवति॥

परिपूर्णं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं
प्रकाशयिष्ये ॥ ॥ यदुतार्थविनि
श्चयन्नाम धर्मपर्यायं तद्देशये ॥ साधु
च सुष्ठु च मनसि कर्त्तव्यानि धर्मः सा
धु भगवानिति ते भिक्षवो भगवतः ॥
प्रत्यश्रौषु भगवानेतदवोचत् ॥
कश्चासौ भिक्षवोऽर्थविनिश्चयो ना
म धर्मपर्याय ॥ ॥ यदुत पञ्चस्कन्धाः
१ पञ्चोपादानस्कन्धाः २ अष्टादशधा
तवः ३ द्वादशायतनानि ४ द्वादशाङ्ग
प्रतीत्यसमुत्पादः ५ चत्वार्य्यसत्यानि
६ द्वाविंशतीन्द्रियाणि ७ चत्वारि
ध्यानानि ८ चत्वारो ब्रह्मविहारा ९
चतस्रः प्रतिसंविदः १० चतस्रः समा
धिभावना ११ चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि

१२ चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि १३ चत्वार
ऋद्धिपादाः १४ पञ्चेन्द्रियाणि १५ प
ञ्चबलानि १६ सप्तबोध्यङ्गानि १७ आ
र्याष्टाङ्गमार्गः १८ षोडशाकाराऽऽना
पानस्मृतिः १९ चत्वारि स्रोतापत्त्यंगा
नि २० दशतथागतबलानि २१ चत्वारि
वैशारद्यानि २२ चतस्रः प्रतिसंविदः २३
अष्टादशावेणिका बुद्धधर्माः २४ द्वात्रिं
शन्महापुरुषलक्षणानि २५ अशीत्य
नुव्यञ्जनानि २६ ॥

अयं भिक्षवोऽर्थविनिश्चयस्य धर्मप
र्यायस्योद्देशः ॥

तत्र भिक्षवो कतमे ॥ पञ्च स्कन्धाः
तद्यथा ॥ रूपस्कन्धः १ वेदनास्कन्धः २
संज्ञास्कन्धः ३ संस्कारस्कन्धः ४ विज्ञान

वाक्संस्कारः कतमः ॥

वितर्कयित्वा विचारयित्वा वाचं भाषन्ते ना वितर्कयित्वा नाविचारयित्वा तस्माद्वितर्कविचारौ वाक्संस्कार इत्युच्यते २ ॥

मनःसंस्कारः कतमः ॥

अनुरक्तस्य याचेतना द्विष्टस्य याचेतना मुग्धस्य याचेतना ॥ चैतसिको ह्येष धर्मः चित्तनिश्रित श्चित्तप्रतिबद्ध श्चित्तं निश्रित्य वर्तते ॥ तस्माच्चेतना मनःसंस्कार इत्युच्यते ॥

संस्कार प्रत्ययं विज्ञान मिति ॥

विज्ञानं कतमत् ॥

षड्विज्ञान काया ः ॥ कतमेषट् ॥ तद्यथा ॥ चक्षुर्विज्ञानं १ श्रोत्रविज्ञानं २ घ्राणविज्ञानं ३ जिह्वाविज्ञानं ४ कायविज्ञानं ५

मनोविज्ञानं ६ ॥ इमेषड्विज्ञानकायाः

विज्ञानप्रत्ययं नामरूपमिति ॥

तत्र नामरूपं नाम ॥ चत्वारो रूपिणः स्कन्धाः

कतमे चत्वारः ॥

वेदनास्कन्धः १ संज्ञास्कन्धः २ संस्कार स्क

न्धः ३ विज्ञानस्कन्धः ४ इदं नामरूपं कत

मत् ॥ यत्किञ्चिद्रूपं तच्चत्वारि महाभू

तानि चत्वारिच महाभूतान्युपादाय ॥ त

द्यथा ॥ पृथ्वीधातुः १ अब्धातुः २ तेजोधा

तुः ३ वायुधातुश्च ४ ॥

पृथ्वीधातुः कतमः ॥

यद्गुरुत्वं कर्कशत्वंच ॥ ॥ अब्धातुः कत

मः यद्द्रवत्व मभिष्यन्दनत्वंच ॥

तेजोधातुः कतमः ॥

यदुष्णत्वं परिपाचनत्वंच ॥ ॥

अयं भिक्षवो द्वादशाङ्ग प्रतीत्य समुत्पाद
स्यायं विभंग इति ॥

तत्र कतमानि चत्वार्य्यार्य्य-
सत्यानि ॥

तद्यथा ॥ दुःखमार्य्य सत्यं १ दुःख समुदय
मार्य्य सत्यं २ दुःख निरोधमार्य्य सत्यं ३ दुः
ख निरोधगामिनी प्रतिपदार्य्य सत्यं ४ ॥

तत्र दुःखमार्य सत्यं कतमत् ॥

तद्यथा ॥ जाति दुःखं ॥ जरा दुःखं ॥ व्या
धि दुःखं ॥ मरण दुःखं ॥ प्रिय वियोग दुः
खं ॥ अप्रिय संयोग दुःखं ॥ रूप दुःखं ।
वेदना दुःखं । संज्ञा दुःखं । संस्कार दुःखं
विज्ञान दुःखं ॥ यदपीत्थं पर्येषमाणेन
लभ्यते तदपि दुःखं ॥ संक्षेपेण पंचो-
पादानस्कन्धा दुःखं ॥ इदमुच्यते दुःख

मार्य्यसत्यं ॥

तत्र दुःखसमुदयमार्य्यसत्यं ॥

कतमत् तद्यथा ॥

येयं तृष्णा पौनर्भविकी नन्दीराग स-
हगता तत्राभिनन्दिनी इदमुच्यते दुः
खसमुदयमार्य्यसत्यं ॥

तत्र कतम दुःखनिरोधमार्यसत्यं ॥

यदस्या एव तृष्णायाः पौनर्भविक्या नन्दी
राग सहगतायाः ॥ तत्र तत्राभिनन्दि-
न्या अशेषतः प्रहाणं प्रतिनिःसंगो व्य
न्तीभावः क्षयो विरागो निरोधो व्युपश-
मोऽस्तङ्गम इदमुच्यते दुःखनिरोध-
मार्य्यसत्यं ॥

तत्र दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा-
र्य्यसत्यं कतमत् ॥

[१]भीविद्या

व्यापादः कतमः ॥

परस्य जीवित व्यपरोपण मद्य छेदन पी
डनादि चिन्तनं अयमुच्यते व्यापादः

मिथ्यादृष्टिः कतमः ॥

नास्त्ययं लोको नास्ति परलोक इत्यादि
पूर्ववत् ॥ एतन्मानसं त्रिविध मियमुच्य
ते मिथ्यादृष्टिः

सम्यगाजीवः कतमः ॥

भिक्षोस्तावत्कुहना लपना नैमित्तिकत्वं
नैष्पेशिकत्वं लाभेन लाभप्रतिकाङ्क्षा
विरति ॥

तत्र कुहना कतमा ॥

भिक्षुर्दानपतिं दृष्ट्वा पर्य्यङ्कं वध्वा पथि
शून्यागारे वा निषीदति ध्यायी भिक्षुर
हं इति लाभसत्कारो मे भविष्यतीति ॥

एवमादिका कुहनेत्युच्यते ॥

तत्र लपनाकतमा ॥

इह भिक्षुर्लाभसत्कारनिमित्तमेव त्वं मे माता त्वं मे भगिनी त्वं मे दुहितेति ॥ एवमन्यान्यानि प्रियवचनानि ब्रवीति ॥

एवमादिका लपनेत्युच्यते ॥

तत्र नैमित्तिकत्वं कतमत् ॥

भिक्षुर्लाभी पिण्डपात्रं परिभुक्त्वा सच्छन्दशालक्ष्ययत् ब्रूते यादृशो ऽयं पिण्डपात्रं तादृशो ऽन्येषु पासक गृहेषु लभ्यते अलाभसत्कार चित्रस्यतु वदतो न दोषः ॥ इदमुच्यते नैमित्तिकत्वं ॥

तत्र नैष्पेषिकत्वं कतमत् ॥

भिक्षुर्लाभी यत्र गृहे पिण्डपात्रं न लभ्यते दापयितुकामश्च न भवति तत्र ब्रूते

ॐ

ॐ नमः सर्वतथागतेभ्यः ॥

१ नमो वागीश्वराय ॥

अथार्थविनिश्चयो नाम धर्म-

पर्याय प्रारभ्यते ॥

एवं मया श्रुत मेकस्मिन्समये भग
वाञ्छ्रावस्त्यां विहरतिस्म ॥ पूर्वारामे
मृगारमातुः प्रासादे महता भिक्षु सं
घेन सार्द्धं मर्धत्रयोदशभि भिक्षु श
तैः ॥ तत्र भगवान् धीरगम्भीर मधु
रोदारेण ब्रह्मस्वरेण भिक्षूनामंत्रय
तिस्म ॥ धर्मं वो भिक्षवो देशयिष्यामि
आदौ कल्याणं मध्ये कल्याणं पर्य्यव
साने कल्याणं स्वर्थं सुव्यञ्जनं केवलं

दुष्कृतेऽज्ञानं । सुकृतदुष्कृतेषु धर्मेष्व
ज्ञानं । हेतावज्ञानं । फलेऽज्ञानं । हेतुफ
लेऽज्ञानं । हेतुसमुत्पन्नेषु धर्मेष्वज्ञानं ।
प्रतीत्यसमुत्पादेऽज्ञानं । प्रतीत्यसमुत्पन्ने
षु धर्मेष्वज्ञानं । बुद्धेऽज्ञानं । धर्मेऽज्ञानं । सं
घेऽज्ञानं । दुःखेऽज्ञानं । समुदयेऽज्ञा
नं । निरोधेऽज्ञानं । मार्गेऽज्ञानं । कुश
लेऽज्ञानं । अकुशलेऽज्ञानं । कुशला
कुशलेषु धर्मेष्वज्ञानं । सावद्येऽज्ञानं ।
अनवद्येऽज्ञानं । सावद्यानवद्येषु धर्मेष्व
ज्ञानं । सेवितव्येऽज्ञानं । असेवितव्येऽज्ञा
नं । सेवितव्यासेवितव्येषु धर्मेष्वज्ञानं ।
सास्रवेऽज्ञानं । अनास्रवेऽज्ञानं । सास्र
वानास्रवेषु धर्मेष्वज्ञानं । संस्कृतेऽज्ञानं ।
असंस्कृतेऽज्ञानं । संस्कृतासंस्कृतेषु ध

र्मेष्वज्ञानं। अतीतेऽज्ञानं। अनागतेऽ
ज्ञानं। प्रत्युत्पन्ने अज्ञानं। अतीतानाग
तप्रत्युत्पन्नेषुधर्मेष्वज्ञानं। षट्सु वास्य
र्शायतनेषु यथाभूत मज्ञान मदर्शन
मनभिसमय स्थमः॥ संमोहोऽविद्यान्ध
कार मियमुच्यतेऽविद्येति॥

अविद्याप्रत्ययाः संस्कारा इति॥

संस्काराः कतमे॥

त्रयः संस्काराः॥ कायसंस्कारः १ वाक्सं-
स्कारः २ मनःसंस्कारश्च ३॥

तत्र कायसंस्कारः कतमः॥

आश्वासः प्रश्वासः कायिको ह्येष धर्मः का
य निश्रितः कायप्रतिबन्धः कायनिश्रित्य
वर्त्तते तस्मादाश्वासः प्रश्वासः कायसं
स्कार इत्युच्यते १॥

चत्वारि आरूप्यभवाः ॥ तद्यथा ॥ आकाशानंत्यायतनं १ विज्ञानानंत्यायतनं २ आकिंचन्यायतनं ३ नैवसंज्ञानासंज्ञायतनं ४ अरूपिणांदेवानां चित्तमात्रं मध्यवसायिनां चतुर्विधा उपपत्तिरियमुच्यते भवप्रत्यया जातिरिति ॥ जातिः कतमाः ॥ ॥ यातेषां तेषां सत्वानां तस्मिंतस्मिन्सत्वनिकाये जातिः संजातिरवक्रान्तिरभिनिर्वृत्तिः स्कन्धानां प्रादुर्भावः ॥ आयतनां प्रतिलंभो जीवितेन्द्रियस्योद्भवो निकायसभागतायास्समवधानमियमुच्यते जातिरिति ॥

जातिप्रत्ययं जरामरणमिति ॥ तत्र जराः कतमा ॥

यत्खालित्यं पालित्यं वलीप्रचुरता जी

र्णता भुग्नता कुब्ज गोपानसी वक्र
ता खुरु खुरु श्वास प्रश्वासकाय ॥ ति
लकालोपहत गात्रता पुरतः प्राग्भार
कायता दण्डावष्टंभता इन्द्रियाणां प
रिपाकः परिभेदः संस्काराणां पुराणीभ
वो जर्जरीभावः धन्धत्व मन्धत्वं हानि
परिहाणि रियमुच्यते जरा ॥

तत्रमरणंकतमत् ॥

यत्तेषांतेषां सत्वानां तस्मा त्तस्माच्छ लि
कायाच्युतिः ॥ च्यवनता भेदोऽन्तर्हितं
मरणं कालक्रिया आयुषो हानि रुष्म
णोहानिः ॥ जीवित न्द्रियस्य निरोधः
स्कन्धानां निक्षेप इदमुच्यते मरणं ॥
यदेतन्मरणंपूर्विकाच्चजरा तदुभय मेक
त्राभिसंक्षिप्य जरा मरण मित्युच्यते ॥

अन्यत्र प्रमादा दत्तस्याग्र अप्राणिकस्य:

तत्र अदत्तादानं कतम: ॥

स्तेय चित्तस्य परद्रव्य स्वीकरणा मदत्ता
दानं ॥ अन्यत्र माता पितृ भ्रातृ स्व
जन मित्रद्रव्यस्य स्वल्पस्यानुपरोधि-
नो ग्रहणान्नादत्तादानं ॥

तत्र कामामिथ्याचार: कतम: ॥

परस्त्रीणामुपभोगो भर्तृराजा मातापि
तृ रक्षितानामथवाऽस्थानागम्या देश
कालेषु विप्रतिपत्ति: कायिकमेव त्रि
विध: ॥

अनृतं कतमत् ॥

साक्षिप्रश्ने यथाभूतान् वितथ वच
न मनृत मतोहिता वा अहमस्मीति-
परिहास्य वर्ज्य मिद मुच्यते अनृतं

पैशुन्यं कतमत् ॥

अभूतेन सत्येन वा भेदकरणं वचनं पैशुन्य ॥

पारुष्यं कतमत् ॥

परदुःख चिकीर्षो यद् निष्ठुर वचनं श्रवणा दुःखमस्य भवति । येनया बुद्ध्या यद् निष्ठुर वचन श्रवणां क्रियते तत्पारुष्यं

संभिन्नप्रलापः कतमः ॥

तद्यथा ॥ राजकथा. चोरकथा. द्यूतकथा मद्यकथा. स्त्रीकथा आख्यायिका कथा समुच्यते संभिन्नप्रलापः ॥

वाचिकमेव चतुर्विधं ॥

अभिध्या कतमा ॥

परद्रव्य स्त्री करणेच्छया अन्यस्य द्रव्याणि नानि स्वमस्युरितीय मुच्यते अभिध्या

IASWR

MICROFILM PROJECT MBB

MBB - 1971 - 81

1. Film strip number

27

2. Source

Arthaviniścayo nāma Dharmaparyāya

3. Title

4. Additional titles, shortened forms of title, etc.

N.S. + 880 = A.D.

5. Year in which MS was copied (Nepali Samvat and Christian Era)

Amoghavajra

6. Name of Scribe

Nepali Paper

7. Material (Palm-leaf, etc.)

Devanāgarī

8. Script

15 cm. x 20 cm.

9. Size

15

10. Lines to a page

90

11. Number of leaves in complete work

x

12. Missing leaves

13. Author and Date of composition (if given)

x

14. Number of Chapters

This is a kind of short dictionary dealing with Buddhist terms.

15. Remarks

November 13, 1971

Date photographed

मुत्पादः ॥
यदुत ॥ अविद्याप्रत्यया संस्कारः १ सं
स्कारप्रत्ययं विज्ञानं २ विज्ञानप्रत्ययं
नामरूपं ३ नामरूपप्रत्ययं षडायतनं
४ षडायतनप्रत्ययः स्पर्शः ५ स्पर्शप्र
त्यया वेदना ६ वेदनाप्रत्यया तृष्णा ७
तृष्णाप्रत्यया उपादानं ८ उपादानप्र
त्यया भवः ९ भवप्रत्यया जातिः १०
जातिप्रत्यया जरा ११ जराप्रत्यया म
रणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपा
यासाः संभवन्त्येवमस्य केवलस्य मह
तो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति १२
अविद्यानिरोधात्संस्कारनिरोधः १ संस्का
रनिरोधाद्विज्ञाननिरोधः २ विज्ञाननिरो
धान्नामरूपनिरोधः ३ नामरूपनिरोधा

त्षडायतननिरोधः ४ षडायतननिरोधा
त्स्पर्शनिरोधः ५ स्पर्शनिरोधाद्वेदनानि
रोधः ६ वेदनानिरोधात्तृष्णानिरोधः ७ तृ
ष्णानिरोधादुपादाननिरोधः ८ उपादा
ननिरोधाद्भवनिरोधः ९ भवनिरोधाज्जा
तिनिरोधः १० जातिनिरोधाज्जरा ११ जरा
निरोधान्मरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मन
स्योपायासा निरुध्यन्ते १२ ॥ ॥
एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य नि
रोधो भवति ॥ ॥
तत्र कतमा अविद्या यत्पूर्वान्ते अज्ञानं।
अपरान्ते अज्ञानं। पूर्वापरान्ते अज्ञानं। अ
ध्यात्म अज्ञानं। बहिर्धा अज्ञानं। अध्यात्म
बहिर्धा अज्ञानं। कर्मण्यज्ञानं। विपाकेऽ
ज्ञानं। कर्मविपाकेऽज्ञानं। सुकृतेऽज्ञानं।

कतमानि ॥

तृष्णोपादानं १ कामोपादानं २ शीलव्रतोपादा
नं ३ आत्मवेदनोपादानमिति ४ ॥

उपादानप्रत्ययोभवइति ॥

भवंकतमः ॥ त्रयोभवाः ॥ कतमेत्रयः ॥

कामभवः १ रूपभवः २ आरूप्यभवः ३ ॥

तत्रकामभवः कतमः ॥

पंचकामभवा ॥ तद्यथा ॥ नरकाः १ तिर्य्य
ञ्चः २ प्रेता ३ असुरा ४ मनुष्या ५

षट्कामावचरादेवाश्चेति ५ ॥

तत्रनरकेति ॥ अष्टौमहानरकाः कतमेष्टौ

तद्यथा ॥ उष्णमहानरकाः ॥ संजीवः १

कालसूत्रः २ संघातः ३ रौरवः ४ महारौर
वः ५ तपनः ६ प्रतापनः ७ अविचिश्चेति

८ ॥ शीतमहानरकाष्टौ ॥ तद्यथा ॥ अर्बु

८१ निरर्बुदः २ अटटः ३ हहवः ४ ऊरुत्पः
५ उत्पलः ६ पद्मः ७ महापद्मश्चेति ८॥

कतमे षड्देवाः॥

चातुर्महाराज कायिकादेवाः १ त्रायस्त्रिं
शाः २ यामाः ३ तुषिताः ४ निर्माणरतय
५ परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाश्चेति ६॥

तत्ररूपभवः कतमः॥

अष्टादशरूपभवाः॥ तद्यथा॥ ब्रह्मका-
यिकाः १ ब्रह्मपुरोहिताः २ महाब्रह्माणाः ३ (ब्रह्मपार्षद्या)
परित्ताभाः ४ अप्रमाणाभाः ५ आभास्वराः
६ परित्तशुभाः ७ अप्रमाणशुभाः ८ शु
भकृत्स्नाः ९ अनभ्रकाः १० पुण्यप्रसवाः
११ वृहत्फलाः १२ अवृहाः १३ अतपाः १४
सुदृशाः १५ सुदर्शनाः १६ अकनिष्ठाश्चेति
१७॥ आरूप्यभवः कतमः॥

अस्त्ययंलोकोऽस्ति परलोकोऽस्ति वेत्ता
अस्तिदत्त मस्ति अदत्तं अस्तिनिस्वा
निष्ठ सुकृत दुष्कृतानां कर्मणां फल
विपाकः ।। सन्तिलोके सम्यग्गताः स
म्यक्प्रतिपन्ना इति ।।

इदं भिक्षवः सम्यग्दृष्टिः ।। १ ।।

सम्यक्संकल्पकनाम: ।।

बुद्धत्वादि परिणामितं दानं शीलंच
चक्रवर्त्यादि परिणामितं ।।

अयं भिक्षवः सम्यक्सं
कल्पः २ ।।

सम्यग्वाक्नाम ।। ।। इह भिक्षवः
पारुष्यानृत पैशुन्य संभिन्न प्रलापव
र्जिता ।। अनन्तता गियमुच्यते सम्य
क्वाक ।। ३ ।।

सम्यक्कर्मान्तः कतमः ॥

कायवाङ्मनसा दश कुशलेषु कर्मप
थेषु व्यापारः ॥ ॥ तत्र कायिकं त्रिवि
धं प्राणातिपाता ददत्तादाना त्काममि
थ्याचाराद्विरति ॥

वाचिकं चतुर्विधं ॥

अनृत पारुष्य पैशुन्य संभिन्न प्रलापा
द्विरति ॥

मानसिकं त्रिविधं ॥

अभिध्या व्यापाद मिथ्यादृष्ट्या विरति

तत्र प्राणातिपातं कतमः ॥

प्राणी च भवति प्राणि संज्ञी च भवति
वधकचित्तं चोत्पादयति जीविताद्
परोपयति ॥ अयमुच्यते भिक्षवः
प्राणातिपातः ॥

॥तस्येमानि पंचलोकोत्तराणीन्द्रियाणि धन्धानि भवन्ति ॥ मृदूनि अशीघ्रवाहिनी कतमानि पंच॥ ॥यदुत श्रद्धेन्द्रियं १ वीर्येन्द्रियं २ स्मृतीन्द्रियं ३ समाधीन्द्रियं ४ प्रज्ञेन्द्रियं ५॥ तस्यषां पश्चानां लोकोत्तराणा मिन्द्रियाणां मृदुत्वदशीघ्रवाहीत्वाच्च धन्धमेवानन्तर्य समाधिंस्पृशति॥ यदुताश्रवाणां क्षयाय॥

इयं दुःखाप्रतिपद्धन्धाभिज्ञा॥ १ ॥

तत्र कतमा दुःखाप्रतिपत्क्षिप्राभिज्ञा ॥

इहैकस्य प्रकृत्यैव तीव्ररागो भवति तीव्रद्वेषो भवति तीव्रमोहो भवति ॥ सोऽभीक्ष्णां तीव्ररागतया रागजं दुःखं दौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति ॥ अभीक्ष्णां ती

द्वेषतया द्वेषजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवे
दयति॥ अभीक्ष्णं तीव्रमोहतया मोहजं
दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति॥ ॥
तस्येमानि पञ्चलोकोत्तराणीन्द्रियाणि
अधिमात्राणि भवन्ति॥
तीक्ष्णानि शीघ्रवाहीनी कतमानि पंच
यदुत॥श्रद्धेन्द्रियं १ वीर्येन्द्रियं २ स्मृती
न्द्रियं ३ समाधीन्द्रियं ४ प्रज्ञेन्द्रियं ५
स एषां पञ्चानां लोकोत्तराणा मिन्द्रिया
णा मधिमात्रत्वात् तीक्ष्णत्वा च्छीघ्रवा
हित्वाच्च क्षिप्रमेवानन्तर्यं समाधिं स्पृश
ति॥ यदाश्रवाणां क्षयाय॥ इयं दुःखा
प्रतिपत्क्षिप्राभिज्ञा॥ २॥
तत्र कतमा सुखाप्रतिपद्धन्धाभिज्ञा॥
इहैकस्य स्वप्रकृत्यैवाल्परागो भवति॥ अ

पित्ताशयं प्राप्य पच्यमानोऽग्नीभूत्वा वाय्वाश
यं गच्छति॥ पक्वो वाय्वाशयं प्राप्य वायुनावि
भज्यते पृथक्मलः पृथक्सारः॥ मलान्मूत्र
पुरीषादयो मलानि साराच्छोणितं परिण
मति॥ शोणितान्मांसं मांसान्मेदः मेद-
सोऽस्थीनि॥ अस्थिभ्यो मज्जाः मज्जातः शु
क्लं॥ तदेवमाशुचि कारणादशुचि शरी-
रमिति पश्यता भिक्षुणेदं शरीरं नवभिर
स्थिशतैः सप्तभिः समुच्छ्रितं कुदारु गृह
वत्त्रिभिः शल्यशतैः संघातितं चतुर्भिः
शिराजालशतैः सन्नद्धं पंचभिर्मांसपेशी
शतैः प्रलिप्तं षड्भिः शिराशतैः संघातं॥
सप्तभिः शिराशतैर्विततं॥ नवभिः स्नायुश
तैर्निबद्धं॥ धमन्या गवाक्षीकृतं॥ सप्तोत्तरैरशा
मर्मशतेन भिन्नभाजनमिव जर्जरं॥ रोम

कोटीशत सहस्रै रशीतिभिश्चतुरावच्छ
न्नं॥ पञ्चेन्द्रिय छिद्रं॥ सप्तशत मशुचि पू
र्णां मस्तिष्कस्याञ्जलिना मेदसोञ्जलिना-
त्रिभिर्वसाञ्जलिभिः॥ षड्भिरञ्जलिभिःश्ले
ष्मणः षड्भिरञ्जलिभिःपित्तस्य वा वायु
ना कृत्स्नमेवापकर्षितं॥ शोणितस्यार्ध
केण पुरिषप्रस्थैः षड्भिर्वाकरकैर्वदे
भिः सेमैःपृथक्पृथक्परिपूर्णां॥ सप्तभि
स्त्वग्भिःपरिवृतं रसैः॥ षड्भिःपित्तस्यवा
युना कायाग्निना विपाच्यमानं जुगुप्स्या
दजस्त्रं कुदान्नं शरीरावयवैः सर्वैरेवदु
र्दर्शनं दुर्गन्धिप्रति स्वभावं [कोनाभिमा
नो वहुमाननावा] केवल याचितक-
भाराडमिवक्षणं प्रयोजनार्थं॥ शकट
मिव भारोद्वहनाय॥ धर्मवुद्धिनोद्वाह्वयं

ये कायानुदर्शी विहरति ॥ आतापि संप्र
जानन् स्मृतिमान् विनीय लोके अभि-
ध्यादौर्मनस्ये वहिर्धा काये कायानुदर्शी वि
हरति ॥ आतापि संप्रजानन्स्मृतिमान् वि
नीयल्लोके ऽभिध्यादौर्मनस्ये अध्यात्म व
हिर्धा काये कायानुदर्शी विहरत्यातापि
संप्रजानन्स्मृतिवान् विनीयल्लोके ऽभि
ध्यादौर्मनस्ये अध्यात्मवेदनासु वहिर्धा
वेदनासु अध्यात्म वहिर्धा वेदनासु वे
दनानुदर्शी विहरति ॥ आतापी संप्रजा
नन् स्मृतिमान् विनीयल्लोके ऽभिध्या-
दौर्मनस्ये अध्यात्म चित्ते वहिर्धा चित्ते-
अध्यात्म वहिर्धा चित्तेषु चित्तानुदर्शी-
विहरत्यातापी संप्रजानन् स्मृतिमान्
विनीयल्लोके ऽभिध्यादौर्मनस्ये अध्या

त्मधर्मेषु बहिर्धाधर्मेषु अध्यात्मबहिर्धाध
र्मेषु धर्मानुदर्शी विहरति॥ आतापी संप्र
जानन् स्मृतिमान् विनीयलोकेऽभिध्या
दौर्मनस्ये॥ ४ ॥

इमानि चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि॥

तत्र भिक्षवः कतमानि चत्वारि सम्यक्प्र
हाणानि ॥ ॥

इह भिक्षवो भिक्षुरनुत्पन्नानां पापकाना
मकुशलानां धर्माणामनुत्पादाय छन्दं
जनयति व्यायच्छति वीर्यमारभते चि
त्तं संप्रगृह्णाति सम्यक्प्रणिदधाति॥१॥ उ
त्पन्नाना मकुशलाना धर्माणां प्रहाणा-
य छन्दंजनयति व्यायच्छति वीर्यमा
रभते चित्तं प्रतिगृह्णाति सम्यक्प्रणिद
धाति २॥ अनुत्पन्नानांकुशलानां धर्मा-

त यथा॥ सम्यग्दृष्टिः १ सम्यक्संकल्पः २ स
म्यग्वाक् ३ सम्यक्कर्मान्तः ४ सम्यगाजीवः ५
सम्यग्व्यायामः ६ सम्यक्स्मृतिः ७ सम्यक्स
माधिः ८ अयमुच्यते भिक्षवः आर्याष्टांग
मार्गः॥ तत्र कतम सम्यक्दृष्टिः॥
या लोकोत्तरा सा त्मदृष्टिः समुत्थिता न
सत्व न जीव न पोषो न पुरुषो न पुंगलः न
मनुजः न कारको न मानव दृष्टिः समुत्थि
ता॥ नोच्छेद शाश्वत दृष्टिः समुत्थिता
न भवति भवदृष्टिः समुत्थिता न कुशला
व्याकृत दृष्टिः समुत्थिता॥ यावन्न संसार
निर्वाणा दृष्टिः समुत्थिता इयमुच्यते स
म्यग्दृष्टिः॥ १॥

तत्र कतमः सम्यक्संकल्पः॥

ये: संकल्प रागद्वेष मोहाः क्लेशाः स मु

तिष्ठन्ति तान्संकल्पान्न संकल्पयति॥
यैः संकल्पैः शील समाधि प्रज्ञाविमुक्ति
विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धाः समुत्तिष्ठन्ति
तान्संकल्पान् संकल्पयति॥

अयमुच्यते सम्यक्संकल्पः॥ २॥

तत्र कतम सम्यग्वाक्॥

यया वाचा नात्मानं नपरांश्च तापयति॥
नात्मानं नपरांश्च क्लेशयति नात्मानं न
परानुपहन्ति॥ तया समाहितयुक्तया वा
चा समन्वागतो भवति॥ यया वाचा स-
म्यगायामवतरति॥

अयमुच्यते सम्यग्वाक्॥ ३॥

तत्र कतमः सम्यक्कर्मान्तः॥

यत्कर्म कृष्णं कृष्णविपाकं तत्कर्म ना
भिसंस्करोति॥ यत्कर्म शुक्लं शुक्लविपा

तत्र कतमे चत्वारो ब्रह्मविहाराः ।।
इह भिक्षवो भिक्षु मैत्री सहगतेन चि
त्तेना वैरेणा सम्पन्नेना व्याबाधेन वि-
पुलेन महद्गतेना प्रमाणेन सुभावि-
तेनै काक्षिसमं विमुच्य स्फुरित्वो-
पसंपद्य विहरति ।। तथा द्वितीयं तथा
तृतीयं तथा चतुर्थं मित्युर्ध्व मध स्तिर्य
क्सर्वशः सर्वावन्त मिमं लोकमैत्री सह
गतेन चित्तेना वैरेणा सम्पन्नेना व्यापा-
धेन विपुलेन महद्गतेनाद्वयेनाप्रमाणे
न सुभावितेनैकान्दिश मधि मुच्य स्फुरि
त्वोपसंपद्य विहरति ।। एवं करुणा सह
गतेन मुदिता सहगतेन उपेक्षा सहगते
न चित्तेनावैरेणा सम्पन्नेना व्याबाधेन वि
पुलेन महद्गतेनाद्वयेनाप्रमाणेन सुभा

विनैनैकान्तिसमधिमुच्य स्फुरित्वोपसंप-
द्य विहरति॥ ॥इमे चत्वारोऽखिलविहा-
राः॥ ॥तत्र कतमाश्चतस्रः
प्रतिसंविदः॥

अस्ति दुःखाप्रतिपद्धन्धाभिज्ञा १ अस्ति दुः-
खाप्रतिपत्क्षिप्राभिज्ञा २ अस्ति सुखाप्रति-
पद्धन्धाभिज्ञा ३ अस्ति सुखाप्रतिपत्क्षिप्रा-
भिज्ञा ४॥ तत्र कतमा सा दुःखाप्रतिपद्ध-
न्धाभिज्ञा॥ इहैकस्य प्रकृत्यैव तीव्ररागो
भवति तीव्रद्वेषो भवति तीव्रमोहो भव-
ति॥ सोऽभीक्ष्णं तीव्ररागजं दुःखदौर्म-
नस्यं प्रतिसंवेदयति॥ सोऽभीक्ष्णं ती-
व्रद्वेषतया द्वेषजं दुःखदौर्मनस्यं प्रति-
संवेदयति॥ सोऽभीक्ष्णं तीव्रमोहतया
मोहजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति

र । विरहितः कुलाल भाराडवदन पर्यंतः
॥ नरकवत्त्रानाशुचि परिपूर्णाः ॥ मेद-
स्थालीवदशुचिस्रावी । (अहिमंत्रस्य च
तूल) कुणापवत्त्रोस्त्राधन्वी बर्वस्फुटी
वदमेध्याकरः ॥ (ब्रवनस्य दुनासहिकुलु) अ
ल्पवन्हनार्थः ॥ दुष्टस्वामीवदुरूपचारः ॥
जीर्णगृहवत्प्रति संस्कारेण धार्य्यः ॥ जी
र्णयानपात्रवत्प्रति संस्कार यत्नवाह्यः ॥
आमकुम्भवद्यत्नापाल्यः ॥ दुष्टमित्रव
त्त्रित्यान्वरक्ष्य ॥ नदीनरवृक्षवच्चलाचलः
॥ महानदीस्रोतवन्मरणसमुद्रपर्यव
सान आगन्तुकागारवत्सर्व दुःखनिकेतनः
॥ अनाथशालावदपरिग्रहीनः ॥ चोर
कपालवदुत्कीर्णी साध्यः ॥ प्रत्यन्तनगर
वत्त्रित्याप्रमत्तः ॥ वालुकानगरवत्क्रीड

नालकः ।। अग्निवदत्तप्तः ।। समुद्भव दुष्पू

रितः ।। सर्पकरण्डवदत्यन्त परिहार्य्यः ।।

वालदारकवत्सतत परिपाल्यः ।। भिन्नभा

जनमिव सततं परिहार्य्यः ।। कुदेशवत्निन्यो

पस्थः ।। सविषभाजनमिव परिवर्जनीयः

।। याचितकभाण्डमिव क्षरा।। प्रयोजनार्थः

।। शकटमिव भारोद्वाहीत्यर्थः ।। केवलध

र्म बुद्धिना वोढव्यं ।।

पुनरपरं भिक्षवो भिक्षुणेदं शरीरं आ

युतर कारणतः परीक्षितव्यं ।। माता पितृ भु

क्त रुधिर समुत्थानमिह शरीरस्य कारणा-

मुत्तर माहार परिणाममादिकं कवडिकाहा

रो यस्त्रमात्र श्लेष्माशयं गच्छति।। श्लेष्मा

शयं प्राप्य श्लेष्मणा द्रवीकृतः अत्यन्ताशु

चिर्भवति ।। श्लेष्मतः पित्ताशयं गच्छति

शुद्धो भवति पर्यवदातः प्रभास्वरो नभस्स्-
न्धकार समपेत भवति॥ एवमेव भिक्ष-
वो भिक्षुणा आलोक संज्ञा साधुच सुष्ठु
च परिगृहीता भवति॥ सुमनसि कृता सु-
हृत्स्था सुप्रति विध्वादि संज्ञावेष्ठिता सम
प्रभासंचित्तं भावयति॥ ॥

यथादिवा तथारात्रो यथारात्रो
तथादिवा॥ यथापूर्वं तथा प-
श्चात् यथापश्चात्तथा पुरा॥१॥
यथैवोर्द्ध तथैवाधो यथैवाध
तथैवोर्द्धमिति॥ ॥

विवृतेन चेतसा पर्यवनद्धेन दिवस सं-
ज्ञाधिष्ठितेन समप्रभासंचित्तं भावय
ति॥ इयंसमाधिभावना आसेविता-
भाविता बहुलीकृता ज्ञानदर्शन प्रति-

ध्यान लाभाय सम्वर्त्तते॥

तत्र कतमा समाधिभावना आसेविता भाविता बहुलीकृता प्रज्ञा प्रतिलम्भाय सम्वर्त्तते॥

इह भिक्षवो भिक्षुरारण्यगतोवा वृक्षमूलगतोवा शून्यागारगतोवा सुखस्यच प्रहाणाद्दुःखस्य च प्रहाणात्पूर्वमेव सौमनस्य दौर्मनस्ययो रस्तंगमाददुःखासुखमुपेक्षास्मृति परिशुद्धं चतुर्थध्यानमुपसम्पद्यविहरति॥ इयं समाधिभावना आसेविताभाविता बहुलीकृता प्रज्ञाप्रतिलम्भाय सम्वर्त्तते॥ ४ ॥

इमां श्चतस्रः समाधिभावना॥

तत्र कतमानि भिक्षव श्चत्वारि स्मृत्युपस्थानि॥ इह भिक्षवो भिक्षुरध्यात्मका-

ः स्मृत्युपस्थानानि

यदुत श्रद्धावलं १ वीर्यवलं २ स्मृतिवलं ३
समाधिवलं ४ प्रज्ञावलं ५ इमानि भिक्षवः पंचबलानि ॥

तत्र भिक्षवः कतमानि सप्तबोध्यंगानि
यदुत स्मृतिसम्बोध्यङ्गं १ धर्मप्रविचयस
म्बोध्यङ्गं २ गाम्भीर्य सम्बोध्यङ्गं ३ प्रीतिस
म्बोध्यङ्गं ४ प्रस्रब्धिसम्बोध्यङ्गं ५ समाधि
सम्बोध्यङ्गं ६ उपेक्षासम्बोध्यङ्गं ॥ ७ ॥
इह भिक्षवो भिक्षुः स्मृतिसम्बोध्यंगं भाव
यति ॥ विवेकनिःश्रितं विरागनिःश्रि
तं ॥ निरोधनिःश्रितं व्यपसर्गपरिणतं
॥ एवं धर्मप्रविचय सम्बोध्यङ्गं भावय
ति ॥ विवेकनिःश्रितं विरागनिःश्रितं
निरोधनिःश्रितं व्यपसर्गपरिणतं ॥

गाम्भीर्यसम्बोध्यंगं भावयति ॥ विवेकनिः श्रितं विरागनिःश्रितं निरोधनिश्रितं व्यपसर्गपरिणतं प्रीतिसम्बोध्यङ्गं भावयति ॥ विवेकनिश्रितं विरागनिःश्रितं निरोधनिःश्रितं व्यपसर्गपरिणतं प्रस्रब्धिसंबोध्यंगं भावयति ॥ विवेकनिश्रितं विरागनिःश्रितं निरोधनिःश्रितं व्यपसर्ग परिणतं ॥ समाधिसम्बोध्यङ्गं भावयति ॥ विवेकनिःश्रितं विरागनिश्रितं निरोधनिश्रितं ॥ व्यपसर्ग परिणतं ॥

उपेक्षासम्बोध्यङ्गं भावयति ॥ विवेकनिःश्रितं विरागनिःश्रितं निरोधनिःश्रितं व्यपसर्गपरिणतं ॥

इमानि भिक्षवः सप्तबोध्यंगानि ॥

तत्र भिक्षवः कतम आर्याष्टाङ्गमार्गः ॥

द्वाविंशतीन्द्रियाणि कतमानि ॥
यदुत ॥ चक्षुरिन्द्रियं १ श्रोत्रेन्द्रियं २ घ्रा
णेन्द्रियं ३ जिह्वेन्द्रियं ४ कायेन्द्रियं ५
मनेन्द्रियं ६ पुरुषेन्द्रियं ७ स्त्रीन्द्रियं ८
दुःखेन्द्रियं ९ सुखेन्द्रियं १० सौमनस्ये
न्द्रियं ११ दौर्मनस्येन्द्रियं १२ उपेक्षेन्द्रि
यं १३ श्रद्धेन्द्रियं १४ वीर्येन्द्रियं १५ समा
धीन्द्रियं १६ स्मृतीन्द्रियं १७ ज्ञानेन्द्रियं
१८ प्रज्ञेन्द्रियं १९ अनाज्ञातमाज्ञास्या
मीन्द्रियं २० आज्ञेन्द्रियं २१ जीवितेन्द्रि
यं २२ इमानि भिक्षवो द्वाविंशतीन्द्रि
याणि ॥ ॥
तत्र भिक्षव श्चत्वारि ध्यानानि कतमानि
इह भिक्षवो भिक्षु र्विविक्तं कामै र्विवि
क्तं पापकै रकुशलै र्धर्मैः सवितर्क

सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्या
नमुपसंपद्य विहरति। सवितर्कं सविचा
रणां व्युपशमाद ध्यात्मसंप्रसादाच्चेतस
एकोतिभावादवितर्कं अविचारं समाधि
जं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानं उपसंपद्य
विहरति॥ सप्रीतिविरागा उपेक्षको वि
हरति स्मृतः संप्रजन्यं सुखं च कायेन
प्रतिसंवेदयते यत्तदार्या चक्षते उपेक्ष
कः स्मृतिमान्सुखविहारी तृतीयं ध्या
नमुपसंपद्य विहरति॥ स सुखस्य च-
प्रहाणाद्दुःखस्य च प्रहाणात्पूर्वमेव च सौ
मनस्य दौर्मनस्ययोरस्तंगमाददुःखासु
खमुपेक्षा स्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यान
मुपसंपद्य विहरति॥

इमानि भिक्षव श्चत्वारि ध्यानानि

।क्षिप्र मेवा नन्तर्यं समाधि स्पृशति ॥ य
इता श्रवाणां क्षयाय ॥

इत्युच्यते सुरवा प्रतिपत्क्षिप्राभिज्ञा
॥ ४९ मं भिक्षारा श्वनस्व प्रतिसंपिदः॥

तत्र कतमी श्चतस्त्रः समाधिभावना ॥
अस्ति भिक्षवः समाधिभावना आसेविता
भाविता बहुली कृता ज्ञानदर्शन प्रतिला
भाय संवर्त्तते ॥ अस्ति समाधि भावना आ
सेविता बहुलीकृता प्रज्ञाप्रति लंभायवर्त्त
ते ॥ अस्ति समाधि भावना आसेविता भा
विता बहुलीकृता कामराग प्रहाणायसं
वर्त्तते ॥ अस्ति समाधिभावना आसेविता
भाविता बहुलीकृता दृष्टाधर्म सुरवविहारा
य संवर्त्तते ॥ इह भिक्षवो भिक्षुरिमां एव काय
मूर्द्ध पादतलादधः केशमस्तकादि पर्य्यन्तं-

यथास्थितं तथाप्रतिष्ठितं पूर्णं नानाप्रकार
स्याशुचे यथाभूतं सम्यक्प्रज्ञया प्रत्यवेक्ष
ते ॥ यदुतायं कायोऽनुपूर्वेण समुदाग-
तोऽपूर्वविनाशी परमाणुसंचयः सुषिरग्र
न्त्रानिमिनात्मा नवव्रणमुमुख रोमकूप-
स्रावी वल्मीकवदाशीविष निरामः ॥ आ-
शीविषवत्कृतज्ञः ॥ अज्ञानशत्रुमर्कटीव
न्मित्रद्रोही कुमित्रवद्विसंवादकः ॥ फेन
पिण्डवत्प्रकृतिदुर्बलः ॥ उदकबुद्बुदवदु
त्पन्नभग्नविलीनः ॥ मरीचिवद्विप्रलम्भा
त्मकः ॥ कदलीवद्विनिर्भुज्यमानासार-
कः ॥ मायेव वञ्चनात्मकः ॥ राजावदाज्ञा
बहुलः ॥ शत्रुवदवतारप्रेक्षी ॥ चौरवदवि
श्वसनीयः ॥ अमित्रवदहितैषी ॥ वधकव
त्प्रज्ञाजीवितान्तरायकृत् ॥ शून्यग्रामवदा

निवा उदके जातान्युदके मग्नानि सर्वाणि
नानि शीतलेन वारिणाभिष्यन्दितानि प
रिष्यन्दितानि परिपूरितानि परिप्रीणिता
नि परिस्फुरितानि ॥ एवमेव भिक्षवो भिक्षु
ररण्यगतो वा वृक्षमूलगतो वा शून्यागार
गतो वा इममेव कायं अध्यात्मं प्रत्यात्मं
विवेकजेन प्रीतिसुखेनाभिष्यन्दयति–
परिष्यन्दयति परिपूरयति परिस्फुरय
ति परिप्रीणयति ॥ तस्यनास्ति सर्वतः का
र्यास्फुटं भवत्यस्फरणीयं यदुताध्यात्म–
कं प्रत्यात्मकं विवेकजेन प्रीतिसुखेन इ
यं समाधिभावना आसेविता भाविता ब–
हुलीकृता दृष्टधर्मसुखविहाराय सं
वर्तते ॥

तत्र भिक्षवः कतमा समाधिभावना–

आसेविता भाविता बहुलीकृता ज्ञानदर्शनप्रतिलाभाय संवर्त्तंते॥ ॥इह भिक्षवो भिक्षुणा आलोकसंज्ञा साधुच सुष्ठु च परिगृहीता भवति॥ सुमनसिकृता-सुहृष्टा सुप्रतिविम्बादि संज्ञाविष्ठितासमप्रभा संचित्तं भावयति॥

यथा दिवा तथा रात्रौ यथा रात्रौ तथा दिवा॥ यथा पूर्वं तथा पश्चात् यथा पश्चात्तथा पुरा॥१॥ यथैवोर्द्धं तथैवाध यथैवोर्द्ध यथा अधः॥२॥

इति विवृतेन चेतसा पर्यनद्धेन दिवससंज्ञाधिष्ठितां॥ समप्रभां संचित्तं भावयति

॥ तद्यथापिनाम भिक्षवो ग्रीष्मणां पश्चिमे मासे व्यभ्रोदिते विगत वलाहके नभसि मध्याह्नार्कसमये आलोकपरि

॥ तत्र भिक्षवः कतमानि पञ्चेन्द्रियाणि ॥
यदुत श्रद्धेन्द्रियं १ वीर्येन्द्रियं २ स्मृती-
न्द्रियं ३ समाधीन्द्रियं ४ प्रज्ञेन्द्रियं ५ ॥
तत्र कतमच्छ्रद्धेन्द्रियं ॥
यया श्रद्धया चतुरो धर्माञ्श्रद्दधाति ॥ क-
तमश्चतुरः ॥ संसारावचरां लौकिकीं-
सम्यग्दृष्टिं दधाति ॥ स कर्म्मविपाक प्र-
तिशरणो भवति ॥ यद्यदेव कर्म करि-
ष्यामि ॥ कल्याणम्वा पापकम्वा तस्य क-
र्मणो विपाकं प्रतिसंवेदयिष्यामीति स
जीवितहेतोरपि पापकं कर्म्म नाभिसंस्क-
रोति इदमुच्यते श्रद्धेन्द्रियं ॥ १ ॥ तत्र
कतमद्वीर्येन्द्रियं ॥ यान् धर्मान् श्रद्धे-
न्द्रियेण श्रद्दधाति तान्धर्मान्वीर्येन्द्रि-
येण समुदानयति ॥ इदमुच्यते वीर्येन्द्रियं २

तत्र कतमत्स्मृतीन्द्रियं ॥
यान् धर्मान् वीर्येन्द्रियेण समुदानयति॥
तान् धर्मान्स्मृतीन्द्रियेण नविप्रणाशयति
इदमुच्यते स्मृतीन्द्रियं॥ ३॥
तत्रकतमत्समाधीन्द्रियं ॥
यान्धर्मान्स्मृतीन्द्रियेण नविप्रणाशयति
॥ तान्धर्मान्समाधीन्द्रियेण एकाग्रीक
रोतीदं उच्यते समाधीन्द्रियं॥ ४ ॥
तत्र कतमत्प्रज्ञेन्द्रियं॥
यान्धर्मान्समाधीन्द्रियेण एकाग्रीकरोति
॥ तान् धर्मान्प्रज्ञेन्द्रियेण प्रतिविध्यते
य तेषु धर्मेषु प्रत्यवेक्षणा जातीयो भव
ति॥ ॥इदमुच्यते प्रज्ञेन्द्रियं॥ ५ ॥
इमानि पञ्चेन्द्रियाणि ॥
तत्र भिक्षवः कतमानि पञ्चबलानि

संत स्मिन् काये केशरोमाणि नखद-
न्ता रजोमलं त्वक् मांसास्थि स्नायु शि
रा वृक्का हृदयं क्लोमकं आमाशय-
पक्वाशयः ॥ अंत्राणि अंत्रगुणा ओ
दरीयकं यकृत् पुरीषं अश्रु स्वेदः
खेतके ॥ सिंहानको वसा लसीका म
ज्जा मेदः पित्तं श्लेष्मा पूयं शोणितं म
स्तक लुङ्गं उच्चारप्रस्रवैः पूर्णं नाना
प्रकारस्याशुचिरिति ॥

इदमुच्यते भिक्षवः सम्यक्स्मृतिः ॥

सम्यक्समाधिः कतमः ॥

चत्वारिध्यानानि ॥ इह भिक्षो भिक्षु विवि
क्तं कामे विविक्तं पापकैः रकुशलैर्धर्मैः
सवितर्केण सविचारेण विवेकजं प्री
तिसुखं प्रथमं ध्यान मुपसंपद्य विहर

ति॥ सवितर्क सविचार व्युपशमादध्यात्म
संप्रसादाच्चेतस एकोतिभावादवितर्कस
विचारं, समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयध्यान
मुपसंपद्यविहरति॥ सप्रीतेर्विरागादुपे
क्षको विहरति स्मृतिः संप्रजन्यं सुखंच का
येन प्रतिसंवेदयते यत्तदार्याचक्षते उपेक्ष
कः स्मृतिमान् सुखविहारी निष्प्रीतिकं तृ
तीयंध्यानमुपसंपद्य विहरति॥ ससुखस्य-
चप्रहाणाद्दुःखस्यच प्रहाणात्पूर्वमेवच
सौमनस्य दौर्मनस्ययोरस्तङ्गमाददुःखा
सुखमुपेक्षा स्मृति परिशुद्धं चतुर्थध्यान
मुपसंपद्यविहरति॥

इमानि खलु भिक्षवश्चत्वारि ध्याना
नि॥ इयमुच्यते सम्यक्समाधिः
अयमुच्यते भिक्षव आर्याष्टांगमार्गः

ल्पद्वेषो भवति॥ अल्पमोहो भवति॥ सोऽ
ल्परागतया नाभीक्ष्णं रागजं दुःखदौर्म
नस्यं प्रतिसंवेदयति॥ अल्पद्वेषतया
नाभीक्ष्णं द्वेषजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसं
वेदयति॥ अल्पमोहतया नाभीक्ष्णं
मोहजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति
तस्येमानि पंचलोकोत्तराणीन्द्रियाणि
धन्यानि भवन्ति॥ ॥

मृदूनि नतीक्ष्णानि नशीघ्रवाहिनी
कतमानि पंच यदुत॥

श्रद्धेन्द्रियं वीर्य्येन्द्रियं स्मृतीन्द्रियं स
माधीन्द्रियं प्रज्ञेन्द्रियं॥ तस्यमां पं
चानां इन्द्रियाणां धन्वत्वा मृदुत्वा दशी
घ्रवाहित्वाच्च धन्वभेदा नन्तर्य्यं समाधिं
स्पृशति॥ यदुत अवाणां क्षयाय॥

इयं सुखाप्रतिपदन्धाभिज्ञा ॥ ३ ॥

तत्र कतमा सुखप्रतिपत्क्षिप्राभिज्ञा इहैकस्य प्रकृत्यैवाल्परागो भवति ॥ अल्पद्वेषोऽल्पमोहः ॥ सोऽल्परागतया नाभीक्ष्णां रागजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति ॥ अल्पद्वेषतया नाभीक्ष्णां द्वेषजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति ॥ अल्पमोहतया नाभीक्ष्णां मोहजं दुःखदौर्मनस्यं प्रतिसंवेदयति ॥ तस्येमानि पंच लोकोत्तराणि अधिमात्राणि भवन्ति ॥ तीक्ष्णानि शीघ्रवाहिनि कतमानि

पंच यदुत ॥

श्रद्धेन्द्रियं वीर्येन्द्रियं स्मृतीन्द्रियं समाधीन्द्रियं प्रज्ञेन्द्रियं ॥ स एषां पंचानामिन्द्रियाणामधिमात्रत्वात्क्षिप्रवाहित्वाच्च-

एवं विधं कायमवेक्ष्य रश्मि [मणुचे]
रूपाभिमानी बहुमन्यतेयः ॥
प्रज्ञायमानं सहिवाल बुद्धि ।
विष्ठाघटं याति वहन्न चेता ॥ १ ॥
पूय प्रकारं वहतीव नामात् ।
उक्षाति वक्रं वहते सदाच ॥
काये शुचौक्षुः कृमिवञ्च जन्तोः ।
कुतो त्रशगो बहुमाननावा ॥ २ ॥

अन्यैव मादि प्रत्यवेक्षन्तिति ॥ तद्यथाभि
क्षव उभयतो द्वार विनिर्मुक्तः कोष्ठाग
रः परिपूर्णो नानाप्रकारस्य सस्यजात
स्य धान्य तिल सर्षप मुद्ग यव माषाणां
तच्चक्षुष्मान् पुरुषो व्यवलोकयं जानीय
त्रिमानि भूकधान्यानि इमानि फलधा
न्यानि ॥ एवमेव भिक्षवो भिक्षुरिमामेव

कायं यथास्थितं यथाप्रणिहितं यावन्नास्य
विक्षिप्यते॥ इयं समाधि भावना आसेविता भा
विता बहुलीकृता कामरागप्रहाणाय सं
वर्त्तते॥ ॥ तत्र भिक्षवः कतमा समा
धिभावना आसेविता भाविता बहुलीकृता
दृष्टधर्मसुख विहाराय संवर्त्तते॥ ॥
इह भिक्षवो भिक्षुररण्यगतोवा वृक्षमू
लगतोवा शून्यागार गतोवा इममेव का
य मध्यात्मं प्रत्यात्मं विवेकजेन प्रीति सु
खेनाभिष्यन्दयति परिपूरयति परि-
प्रीणयति परिस्फुरयति॥ तस्य नास्ति
सर्वतः काय स्फुटं भवत्य स्फुरणीयं य
दुता ध्या त्मकं वि वेकजेन प्रीतिसुखेन
॥ ॥ तद्यथापिनाम भिक्षव उत्पला
निवा पद्मानिवा कुमुदानिवा पुण्डरीका

णामनुत्पादाय छन्दं जनयति व्यायच्छति
वीर्यमारभते चित्तं प्रगृह्णाति सम्यक्प्र
णिदधाति॥ ३॥ उत्पन्नानां कुशलानां ध
र्माणां स्थितये भावनायै असंमोषाय-
अपरिहाणाय भूयोभावाय वृद्धिविपु
लतायै परिपूर्यै छन्दं जनयति व्याय
च्छति वीर्यमारभते चित्तं प्रगृह्णाति
सम्यक्प्रणिदधाति॥ ४ ॥

इमानि चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि॥

तत्र कतमे चत्वार ऋद्धिपादाः॥

इह भिक्षवो भिक्षुश्छन्दसमाधिप्रहाण
संस्कारसमन्वागतमृद्धिपादं भावयति
॥ विवेकनिश्रितं विरागनिश्रितं निरो
धनिश्रितं व्यवसर्गपरिणतं मामे वीर्य
मभिलीनं भविष्यति॥ ॥ नातिप्रगृहीतं-

चित्त समाधि प्रहाणा संस्कार समन्वागत
मृद्धिपादं भावयति॥ विवेक निश्रितं वि
रागनिश्रितं निरोधनिश्रितं व्यपसर्गप
रिणतं मामेचित्त माति लीनं भविष्यति
नाभिगृहीतं॥ २ ॥वीर्यसमाधिप्रहाणा
संस्कार समन्वागत मृद्धिपादं भावय
ति॥ विवेक निश्रितं विराग निश्रितं नि
रोधनिश्रितं व्यपसर्ग परिणतं मामेवी
र्यं नाभिलीनं भविष्यति नाभिगृहीतं
॥ ३ ॥ मीमांसा समाधि प्रहाणा संस्का
र समन्वागत मृद्धिपादं भावयति॥
विवेक निश्रितं विराग निश्रितं निरोध-
निश्रितं व्यपसर्गपरिणतं॥ मामे मीमां
सा नातिलीना भविष्यति॥ नाभिगृहीतं
४ इमे भिक्षवश्चत्वारऋद्धिपादाः॥

न् अभिमोदति मे चित्तमाश्वसामीति य-
थाभूतं प्रजानाति ॥ अभिमोदति मे चि
त्तं प्रश्वसन्नभिमोदति मे चित्तं प्रश्वसा
मीति यथाभूतं प्रजानाति । विमुच्याति
मे चित्तं आश्वसन् विमुच्याति मे चित्तमा-
श्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ विमुच्य
ति मे चित्तं प्रश्वसन् विमुच्याति मे चित्तं प्र
श्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ समा
हितं मे चित्तं आश्वसन् समाहितं मे चि
त्तमाश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥
समाहितं मे चित्तं प्रश्वसन्समाहितं मे चि
त्तं प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥
॥ ॥ एवमनित्यानुदर्शी विरागानुद
र्शी निरोधानुदर्शी प्रतिनिःसंगानुदर्शी-
आश्वसन् प्रतिनिःसंगानुदर्शी आश्व

सामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ प्रतिनिः
संगानुदर्शी वा प्रश्वसन् प्रतिसंगानुद
र्शी प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति
॥ ॥ इयं भिक्षवः षोडशाकारा आ-
नापानास्मृतिः ॥

तत्र कतमानि चत्वारि स्रोतापत्यंगानि
॥ ॥ इह भिक्षवः श्रावको बुद्धेऽवेत्यप्र
सादेन समन्वागतो भवति ॥ ॥ इत्यपि
स भगवांस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्सम्बुद्धो वि
द्याचरणसम्पन्नः सुगतो लोकविदनु
त्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवमनु
ष्याणां बुद्धो भगवानिति ॥ १ ॥
धर्मेऽवेत्यप्रसादेन समन्वागतो भवति
स्वाख्यातो भगवतो धर्मः सांदृष्टि निर्जर-
आकालिक· ओठाराष्टि इहपश्यक प्रत्या

सामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ प्रतिनिः
संगानुदर्शी वा प्रश्वसन् प्रतिसंगानुद
र्शी प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति
॥ ॥इयं भिक्षवः षोडशाकारा आ-
नापानास्मृतिः॥
तत्र कतमानि चत्वारि श्रोतापत्यंगानि
॥ ॥इह भिक्षवः श्रावको बुद्धेऽवेत्यप्र
सादेन समन्वागतो भवति॥ ॥इत्यपि
सभगवांस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्सम्बुद्धो वि
द्याचरणसम्पन्नः सुगतो लोकविदनु
त्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवमनु
ष्याणां बुद्धो भगवानिति॥ १ ॥
धर्मेऽवेत्यप्रसादेन समन्वागतोभवति
स्वाख्यातो भगवतो धर्मः सांदृष्टिनिर्ज्वर-
आकालिकः ओठाराष्टि इहपश्यक प्रत्य

न् अभिमोदति मे चित्तमाश्वसामीति य-
थाभूतं प्रजानाति ॥ अभिमोदति मे चि
त्तं प्रश्वसन्नभिमोदति मे चित्तं प्रश्वसा
मीति यथाभूतं प्रजानाति । विमुच्यति
मे चित्तं आश्वसन् विमुच्यति मे चित्तमा-
श्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ विमुच्य
ति मे चित्तं प्रश्वसन् विमुच्यति मे चित्तं प्र
श्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ समा
हितं मे चित्तं आश्वसन् समाहितं मे चि
त्तमाश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥
समाहितं मे चित्तं प्रश्वसन्समाहितं मे चि
त्तं प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥
॥ ॥ एवमनित्यानुदर्शी विरागानुद
र्शी निरोधानुदर्शी प्रतिनिःसंगानुदर्शी-
आश्वसन् प्रतिनिःसंगानुदर्शी आश्व

वीर्यस्यहानि ८ नास्तिस्मृतेर्हानि ९ नास्ति प्रज्ञाहानि १० नास्तिविमुक्तेर्हानि ११ नास्तिविमुक्तिज्ञानदर्शनस्यहानि १२ अतीतेऽध्वन्यसङ्गमप्रतिहतं ज्ञानदर्शनं १३ अनागतेऽध्वन्यसङ्गमप्रतिहतं ज्ञानदर्शनं १४ प्रत्युत्पन्नेऽध्वन्यसंगमप्रतिहतं ज्ञानदर्शनं १५ सर्वकायकर्म्म अधस्तात्पादतलयो ज्ञानपूर्वंगमम ज्ञानानुपरिवर्त्ति: १६ सर्ववाक्कर्म्मज्ञानपूर्वंगम ज्ञानानुपरिवर्त्ति १७ सर्वमन:कर्मज्ञानपूर्वंगम ज्ञानानुपरिवर्त्ति १८ ॥ ॥

इमे भिक्षवस्तथागतस्याष्टादशावेणिकाबुद्धधर्मा:

तत्रकतमानि तथागतस्य द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि ॥

सुप्रतिष्ठितपादता तथागतस्येदं महापुरुषलक्षणं १ अधस्तात्पादतलयोश्चक्रांकितपा

र्त्तयति ॥ अप्रवर्त्तितं श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा केनचित्क्व पुनर्लोके सहधर्मेणेति ॥
इह भिक्षवो भगवतस्तथागतस्य चत्वारि
वैशारद्यानि ॥

कतमास्तथागतस्य चतस्रः
प्रतिसंविदः ॥

यदुत अर्थप्रतिसंवित् १ धर्मप्रतिसंवित् २ निरुक्तिप्रतिसंवित् ३ प्रतिभानप्रतिसंवित् ४ ॥ इमानि भिक्षवस्तथागतस्य प्रति-
संविदः ॥

कतमे भिक्षवोऽष्टादशावेणिका बुद्धधर्माः
नास्ति तथागतस्य स्खलितं १ नास्ति रवितं २ नास्ति मुषितास्मृतिता ३ नास्त्यसमाहितचित्तं ४ नास्ति नानात्वसंज्ञा ५ नास्त्यप्रतिसंख्यायोपेक्षा ६ नास्ति छन्दस्य हानि ७ नास्ति

रुषस्य महापुरुषलक्षणां ॥ पूर्वेतथा
गतविकरणानया भिन्नरूपप्रतिसंस्ता
रतया परेषांच भीतानामाश्वासयसं
धानतया चनिवृत्त ३९ ॥ अप्रमाणे:
कुशलमूलैश्च तेषु धर्मेषु वशावर्ति
त्वात् तथागतस्य द्वात्रिंशन्महापुरुष
लक्षणानि काये निवृत्तानि ॥

तानीमानि अशीतिर्व्यञ्जनानि

ताम्रनखाश्च तुङ्गनखाः १ स्निग्धन
खाश्च २ उन्नतनखाश्च ३ वृत्ताङ्गुलिन
खाश्च ४ चित्राङ्गुलयश्च ५ अनुपूर्वाग
लयश्च ६ गूढशिराश्च ७ निर्ग्रंथिशि
राश्च ८ गूढगुल्फश्च ९ सिंहविक्रान्त
गामिनश्च १० नागविक्रान्तगामिनश्च
११ हंसविक्रान्तगामिनश्च १२ वृषभवि

तथागतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुष
लक्षणं ॥ पूर्वे सर्वप्राणातिक्रमणकृत
या निहत लोष्टदण्ड शस्त्रतया निर्वृत्तं
२५ ॥ अभुक्त भूमुखान्तरोर्णा लला
ट तथागतस्येदं महापुरुषस्य महा
पुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे वर्णादीनानां वर्ण
भाषणतया निर्वृत्तं २६ ॥ उष्णीषशि
रस्कता तथागतस्येदं महापुरुषस्य
महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वेग
निर्वृत्तं २७ ॥ न्यग्रोधपरिमण्ड
ल समन्तप्रासादिकता ॥ तथागतस्ये
महापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पू
र्वे आत्मनः परसत्वानां च समारोपणि
योजनतया निर्वृत्तं २८ ॥ शरीरसम
न्तप्रासादिकता तथागतस्येदं महापु

संस्कार प्रतिसंवेदी प्रश्वसामीति यथा-
भूतं प्रजानाति ॥ प्रस्रभ्यन्ति मे काय सं
स्कारा आश्वसन् प्रस्रभ्यन्ति मे कायसं
स्कारा आश्वसामीति यथा भूतं प्रजाना
ति ॥ प्रस्रभ्यन्ति मे काय संस्काराः प्रश्व
सन् स्रभ्यन्ति मे काय संस्काराः प्रश्वसा
मीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ प्रीति प्रति
संवेदी आश्वसन् प्रीतिप्रतिसंवेदी आ
श्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ प्री
ति संवेदी प्रश्वसन् प्रीति संवेदी प्रश्वसा-
मीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ सुखप्रतिसं
वेदी आश्वसन् सुखप्रतिसंवेदी आ-
श्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ सु
खप्रतिसंवेदी प्रश्वसन् सुखप्रतिसंवे
दी प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति

चित्त प्रति संवेदी आश्वसन् चित्तप्रतिसं
वेदी आश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति
॥ चित्तप्रति संवेदी प्रश्वसन् चित्तप्रति
संवेदी प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति
॥ चित्तसंस्कार प्रतिसंवेदी आश्वसन्-
चित्तसंस्कार प्रति संवेदी आश्वसामीति
यथाभूतं प्रजानाति ॥ चित्तसंस्कार प्र
तिसंवेदी प्रश्वसन् चित्तसंस्कार प्रतिसं
वेदी प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजानाति
॥ प्रस्रभ्यन्ति मे चित्तसंस्कारा आश्वस-
न् प्रस्रभ्यन्ति मे चित्तसंस्काराः आश्वसा
मीति यथाभूतं प्रजानाति ॥ प्रस्रभ्यन्ति
मे चित्तसंस्काराः प्रश्वसन् प्रस्रभ्यन्ति मे
चित्त संस्काराः प्रश्वसामीति यथाभूतं प्र
जानाति ॥ अभिमोदति मे चित्त माश्वस

त् क्रियायै प्रतिपन्नकाः ४ संतिसंघे ऽर्ह
तः ॥ यदुत चत्वारि पुरुषयुगा न्यष्टौ पु
रुषपुद्गलाः ४ ॥ एष भगवतः श्रावकसं
घः श्रद्धासम्पन्नः श्रुतसम्पन्नः समाधिस
म्पन्नः प्रज्ञासम्पन्नः। विमुक्तिसम्पन्नः। वि
मुक्तिज्ञानदर्शनसम्पन्नः आवहनीयः
प्रावहनीयः अंजलिकरणीयः सामीची
करणीयः अनुत्तरं पुण्यक्षेत्र दर्शनीयो
लोकस्य यदुत आर्य्यकान्तैः शीलैः सम
न्वागतो। यानि शीलानि आखण्डानि अ
छिद्राणि अधृतीनि अशबलानि अ
कल्मषाणि भुजिष्याणि अपरामृष्टा
नि सुसमस्तानि विज्ञप्रशस्तानि जप
सम्पन्नानि अगर्हितानि विज्ञैरिति ॥
इमानि चत्वारि श्रोतआपत्यंगानि

।। आमरणानि

(७०)

त्मावेदनीयो विज्ञैर्य इत न्कदनि मदन प-
धयास्तां प्रतिविनय आलय सम घातोऽध
र्मोपच्छिद भून्यतानुपलम्भ तृष्णाक्षयो
विरागो निरोधो निर्वाणं ॥ २ ॥
संघेऽवेत्यप्रसादेन समन्वागतो भवति
सुप्रतिपन्नोभूत्त आर्य्यश्रावक संघो न्या
यप्रतिपन्नः सामीचीप्रतिपन्नो धर्मोऽनुध
र्म्मप्रतिपन्नोऽनुधर्म्मचारी ॥ ३ ॥
संति संघे श्रोतापत्तिफल साक्षात् क्रियायै
प्रतिपन्नकाः १ संतिसंघे श्रोतआपन्ना
: १ संतिसंघे सकृदागामीफलं साक्षात
क्रियायै प्रतिपन्नकाः २ संति संघे सकृ
दागामिनः। संतिसंघे अनागामिफलं सा
क्षात क्रियाये प्रतिपन्नकाः ३ संतिसंघेऽ
नागामिनः। संतिसंघेऽर्हत्व फलसाक्षा

षशिरस्कता २९ न्यग्रोधपरिमण्डल समन्त
न्तप्रासादिकता ३१ महानारायणवत् समन्त
प्रासादिकता ३२ ॥ तथागतस्येदं महापुरु
षस्य महापुरुष लक्षणम् ॥

इमानि भिक्षवस्तथागतस्य महापुरुष ल
क्षणानि ॥ ॥

सुप्रतिष्ठितोपादो ॥ तथागतस्येदं महापु
रुषस्य महापुरुष लक्षणां ॥ पूर्वे दृढ समा
दानतया निर्वृत्तं १ अधस्तात्पाद तलयोश्च
क्राङ्कितपादतलता ॥ तथागतस्येदं महा
पुरुषस्य महापुरुषलक्षणां ॥ पूर्वे परसत्वा
जिह्मकरणतया निर्वृत्तं २ ॥ आयतपाद
पार्ष्णी संगत पादता तथागतस्येदं महापु
रुषस्य महापुरुष लक्षणां ॥ पूर्वे माता पित
रौ सत्कृत्य चरणोसु श्रुषतया ऽभिनिर्वृत्तं ३

दत्तलता २ आयतपार्ष्णी संगतपादता ३
दीर्घाङ्गुलिता ४ जालिहस्त पादता ५ मृ
दु तरुणहस्तपादता ५ सप्तच्छदोच्छ्रितश
रीरता ६ ऐणेयजंघता ७ कोशोपगत
वस्तिगुह्यता ८ सिंहपूर्वार्द्ध कायता ९ सु
संवृत्तस्कन्धता १० प्रलम्ब बाहुता ११ विशुद्ध
नेत्रता १२ कम्बुग्रीवता १३ सिंहहनुता १४
सम चत्वारिंशद्दन्तता १५ समाविरलदन्त
ता १६ सुशुक्लदन्तता १७ प्रभूततनुजि
ह्वता १८ रसरसायता १९ ब्रह्मस्वर कलविंक
रुतस्वरता २० अभिनीलनेत्रता २१ गोपक्ष्म
नेत्रता २२ सूक्ष्मछविता २३ सुवर्णवर्णछ
विता २४ एकैकरोमकूपता २५ उत्तुङ्ग प्रद
क्षिणावर्त्तरोमता २६ इन्द्रनीलकेशता २७
सुशुक्ल भ्रूमध्यारीर्णा ललाटता २८ उष्णी

लसदृशसुकुमारपाणायश्च ३९ स्नि
ग्धपाणिरेखाश्च ४० गम्भीरपाणिरेखा
श्च ४१ जिह्मपाणिरेखाश्च ४२ आल्पा
यतवदनाश्च ४३ विम्बप्रतिविम्बदर्शन
वदनाश्च ४४ अप्रतिविम्बदर्शनवदना
श्च ४५ मृदुजिह्वाश्च ४६ ताम्रजिह्वा
श्च ४७ गजगर्जितघोषाश्च ४८ जीमू
तघोषाश्च ४९ मधुरस्वरमंजुस्वराश्च
५० वृत्तदंष्ट्राश्च ५१ तीक्ष्णासमदंष्ट्राश्च
५२ अनुपूर्वदंष्ट्राश्च ५३ तुंगनाशाश्च
५४ शुचिनासाश्च ५५ विशालनयना
श्च ५६ आयतनयनाश्च ५७ विलप
क्ष्मनयनाश्च ५८ नीलोत्पलकमलन
यनाश्च ५९ आयतपीनचक्षुष
श्च ६० अपनक्षुवश्च ६१ सरोम भ्रु

ऋज्ञगामिनश्च १३ प्रदक्षिणगामिन
श्च १४ चारुगामिनश्च १५ अवक्रगा
मिनश्च १६ वृत्तगात्राश्च १७ अनुपूर्व
गात्राश्च १८ पृथुगुरुमण्डलाश्च १९
परिपूर्णव्यञ्जनाश्च २० समक्रमाश्च
२१ शुचिगात्राश्च २२ मृदुगात्राश्च
२३ विशुद्धगात्राश्च २४ सुदीनगात्रा
श्च २५ उ श्च २६ सुसंहत
गात्राश्च २७ सुविभक्तप्रत्यंगाश्च २८
वितिमिरशुद्धगात्रश्च २९ वृत्तकुक्षि
यश्च ३० मृष्टकुक्षिश्च ३१ अभग्नकु
क्षिश्च ३२ क्षामोदराश्च ३३ गम्भीरना
भियश्च ३४ प्रदक्षिणावर्त्तनाभिश्च ३५ समं
तप्रासादिकाश्च ३६ शुचिसमाचारा
श्च ३७ व्यपगततिलगात्राश्च ३८ तू

रत्नं निर्वाणामव क्रामति ॥
अपमुच्यते सम्यक्समाधिः ॥ ८
अपमुच्यते आर्याष्टांगमार्गः ॥
तत्र भिक्षवः कतमा षोडशाकारा आना-
पाना स्मृतिः ॥ ॥ इह भिक्षवो भिक्षुः
स्मृत आश्वसन् स्मृत आश्वसामीति
यथाभूतं प्रजानाति ॥ स्मृतो वा प्रश्वस-
न्स्मृतः प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजाना-
ति ॥ ह्रस्वम्वाश्वास दीर्घमाश्वसामीति
यथाभूतं प्रजानाति ॥ दीर्घम्वा प्रश्वस-
न् दीर्घं प्रश्वसामीति यथाभूतं प्रजाना-
ति ॥ ह्रस्वमाश्वसन् ह्रस्वमाश्वसामी-
ति यथाभूतं प्रजानाति ॥ ह्रस्वम्वा प्र-
श्वसन् ह्रस्वं प्रश्वसामीति यथाभूतं
प्रजानाति ॥ कायप्रतिसंवेदी आश्व

सन्कायप्रतिसंवेदी आश्वसामीति यथा
भूतंप्रजानाति ॥ कायप्रतिसंवेदी प्रश्व
सन् कायप्रतिसंवेदी प्रश्वसामीति य-
थाभूतंप्रजानाति ॥ कायसंस्कार प्र-
तिसंवेदी आश्वसन्कायसंस्कार प्रति-
संवेदी आश्वसामीति यथाभूतंप्रजा
नाति ॥ कायसंस्कार प्रतिसंवेदी प्रश्व
सन् कायसंस्कार प्रतिसंवेदी प्रश्वसा
मीति यथाभूतंप्रजानाति ॥ सर्वकाय
प्रतिसंवेदी प्रश्वसन् सर्वकायप्रतिसंवे
दी वा प्रश्वसामीति यथाभूतंप्रजानाति
॥ सर्वकायसंस्कार प्रतिसंवेदी आश्व
सन् सर्वकाय संस्कार प्रतिसंवेदी आ
श्वसामीति यथाभूतंप्रजाति ॥ सर्वका ना
य संस्कार प्रतिसंवेदी प्रश्वसन् सर्वकाय

समापत्तीनां संक्लेश व्यवदानानां यथाभूतं
प्रजानाति ॥ साकारं सोद्देशं सनिमित्त म
नेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरति ॥ ए
कामपि जाति मनुस्मरति ॥ द्वेतिस्त्रश्चत-
स्रो यावदनेकान्यपि जाति कोटी नियु
त शत सहस्त्रा रायनु स्मरतीति विस्तरः
स दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्ता मा
नुष्यकेन सत्वान्पश्यति ॥ च्यवमाना
नुपपद्यमानानपि कायवाङ्मनसा सु
चरितं दुश्चरितं सुगति दुर्गति षूपपद्य-
मानानीति विस्तरः ॥ आश्रवक्षयाद
नाश्रवांरांगं श्चेतो विमुक्तिं प्रज्ञयायथा
भूतं प्रजानाति ॥

इमानि भिक्षवो दशतथागतबलानि
तत्र कतमानि भिक्षव स्तथागतस्य च-

कतमानि भिक्षवो दशतथागतवलानि ॥
भिक्षवस्तथागतः स्थानंच स्थानतो यथाभू
तंप्रजानाति ॥ अस्थानंचास्थानतो यथा
भूतंप्रजानाति ॥ इदंतथागतस्य प्रथमं
तथागतवलं ॥ १ ॥
अतीतानागत प्रत्युत्पन्नानां कर्मधर्मस-
मादानानां विपाकं यथाभूतं प्रजानाति
॥ परसत्वानां परपुद्गलानां अनेकाधिमु
क्तिकानां यथाभूतंप्रजानाति ॥ अनेकलो
कधातुकलोकानां नानाधातुकलोकमि
ति यथाभूतंप्रजानाति ॥ परसत्वानामि
न्द्रियाणां परापरज्ञतां यथाभूतंप्रजानाति
॥ सर्वत्रगामिनीं प्रतिपदं तत्रतत्रगामि-
नीं यथाभूतंप्रजानाति ॥ परसत्वानामि
न्द्रियवलवोध्यङ्ग ध्यानविमोक्षसमाधि

महापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे
ग्लानेषु विविधभैषज्यान्नप्रदानतया नि
र्वृत्तं ९ ॥ सिंहहनुता तथागतस्येदं महा
पुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे कुश
लमूलप्रयोगतया निर्वृत्तं १० ॥ समच-
त्वारिंशद्दन्तता तथागतस्येदं महापुरुषस्य
महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे सर्वसत्त्वसमाश्वा
सनप्रयोगतया निर्वृत्तं ११ ॥ अविरलद
न्तता तथागतस्येदं महापुरुषस्य महापु
रुषलक्षणं ॥ पूर्वे भिन्नसत्त्वसन्धान
तया निर्वृत्तं ॥ समदन्तता तथाग
तस्येदं महापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥
पूर्वे मनापमाणिप्रदानतया निर्वृत्तं १३ ॥ सु
शुक्लदन्तता ॥ तथागतस्येदं महापुरुष
स्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे स्वरक्षितकाय

॥ दीर्घाङ्गुलिकता तथागतस्येदं महापुरु-
षस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे सत्वानां धर्मा
रक्षावरणगुप्तिकरणाया निवृत्तं ४ ॥ जां
गुलिहस्तपादता तथागतस्येदं महापुरु
षस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे परिवाराभे
दनतया निवृत्तं ५ ॥ मृदुतरुणहस्तपाद
तथागतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुषल
क्षणं ॥ पूर्वे विविधप्रावरणान्नप्रदानतया
निवृत्तं ६ ॥ सप्तच्छदोच्छ्रितः शरीर तात
थागतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुष लक्ष
णं ॥ परकिंकरणीय शौमरव्यकरणतय
निवृत्तं ७ ॥ विशुद्ध गात्रता तथागतस्येद
महापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे द
शकुशलकर्मपथा तत्र समादानतया
निवृत्तं ८ ॥ कम्बुग्रीवता तथागतस्येदं

॥यदुक्तं भगवता धर्म्मो वो भिक्षवो
देशयिष्याम्यादौ कल्याणं मध्ये कल्याणं
पर्यवसाने कल्याणं स्वर्थं सुव्यञ्जनं के
वलं परिपूर्णं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्म
चर्य्यं संप्रकाशयिष्यामि ॥
यदुतार्थविनिश्चयंनाम धर्म्मपर्यायमि
ति यत्तायदुक्तमिदं तत्प्रत्युक्तं भिक्षवो
ऽरण्यायतनानि शून्यागाराणि पर्वत
कन्दर गिरिगुहा पलाल कुञ्जान्यभ्यवका
श श्मशान वनप्रस्थ भिक्ष
वो मा प्रमादयर्थ ध्यं ॥ मा पश्चाद्विप्रतिसा
रिणो भविष्यथ ॥ इत्यमस्माकमनुशा
सन मस्मिन्खलु धर्मपर्याये भाष्यमाने
पञ्चानां भिक्षुशतानि विमुक्तानि ॥
→ इदमवोचत् भगवानात्तमनास्ते

श्च ६२ स्निग्धभ्रूवश्च ६३ पीनायत क
र्णाश्च ६४ समकर्णाश्च ६५ अनपह
तकर्णाश्च ६६ सुपरिणत ललाटश्च
६७ सुपरिपूर्णाश्च ६८ भ्रमरसदृश
केशाश्च ६९ श्लक्ष्णकेशाश्च ७० के
शाश्च ७१ असंलुडितकेशाश्च ७२ अ
परुषकेशाश्च ७३ सुपरिकेशाश्च ७४
श्रीवत्सचिह्नपादतलाश्च ७५ स्वस्ति
कचिह्नपादतलाश्च ७६ नंद्यावर्त्तचि
ह्नपादतलाश्च ७७ चक्रार लांछनपा
दतलाश्च ७८ पद्मचिह्नपादतलाश्च
७९ मत्स्यादिलांछनपादतलाश्च ८०
बुद्धाभगवन्तो भवन्ति ॥
इमानि भिक्षवस्तथागतस्याशी
त्यनुव्यंजनानि काये निहतानि

कं करोति तत्कर्माभिसंस्करोति ॥ यत्
कर्म शुक्लं कृष्ण विपाकं तत्कर्मत्राभि-
संस्करोति ॥ यत्कर्म कृष्णं शुक्ल विपाक
कृष्ण क्षयाय संवर्त्तते तत्कर्माभिसंस्क
रोति ॥ सत्कर्म प्रतिसरणाः कर्मान्तः
अयमुच्यते सम्यक्कर्मान्तः॥४
तत्र कतमः सम्यगाजीवः॥
यदार्य वंश धूत गुणा संलेखात्तत्सज्ज-
नता नकुहनता नलपनता नैनैष्पेषि
कता नकथासुरता नास्त्रवता स्वाचा
रशीलता परलाभेष्वनुत्सुकता आ
त्मलाभ आत्मसंतुष्टिरनवद्यता आ
र्यानुज्ञाता आजीवनता ॥
अयमुच्यते सम्यगाजीवः॥५॥
तत्र कतमः सम्यग्व्यायामः॥

यो व्यायामो मिथ्यायैरनुज्ञात रागद्वे-
षमोहक्लेशात् सेवितं व्यायामं नेच्छति
॥ यो व्यायामः सम्यगार्य सत्यावतारो
निर्वाणगामिप्रतिपद मर्पयति तं व्याया
मं समनु गच्छति ॥
अयमुच्यते सम्यग्व्यायामः ॥ ६ ॥
तत्र कतमः सम्यक्स्मृतिः ॥
यास्मृप स्थिता सा प्रकम्प्या ऋजुकायाऽ
कुटिला संसार दोषादीनव संदर्शिका
निर्वाण पथ प्रणेत्री अनुत्तरा सम्यक्सम्बो
धिमार्गप्रणेत्री स्मृतिः स्मरणं अपमार्ग
संप्रमोषयोगः ॥ अयमुच्यते सम्यक्स्मृतिः
७ ॥ तत्र कतम सम्यक्समाधिः ॥
यः सम्यक्त्वेन समाधिर्यस्मिन्समाधौ-
स्थितः सर्वसत्वा प्रमोक्षाय सम्यक्स्थि

णावा केन चित्‌वा पुनर्लोके सहधर्मेणेति
॥ ये पुनस्तथागतेनान्तरायिका धर्मा आ
ख्याता स्तान प्रतिसेवमानस्य नान्तरायेत्य
त्र कश्चिद्वाद मारोपयेदति विस्तरः ॥ यावा
नेन प्रतिपदाख्या आर्या नैर्याने हीनांप्रति
षावमार्गेण न निर्यायात् ॥ दकेत्तरः सम्यग्दुः
खान्तमाय: ॥ इत्यत्रस्य कश्चिद्वा पूर्ववत् ॥ क्षी
णाश्रवस्य सता मात्मानं प्रतिजानतः ॥ इमे
आश्रवा मपरिक्षीणा इत्यत्र कश्चिद्वाद मा
रोपयेत् ॥ सदेवके लोके समारके सब्रह्म
णा ब्राह्मणिकायां प्रजायां सदेवमानुषा
यां निमित्तमेवत्त्र समनुपश्यति निमित्त
समनुपश्यं स्तथागतः क्षेमप्राप्तो विहरत्य
भूयप्राप्त आर्षभं स्थानं प्रजानाति ॥ सम्य
क्पर्षद्गतः सिंहनादं नदति ब्राह्मचक्रं प्रव

त्वारि वैशारद्यानि ॥ ॥ तद्यथा ॥ अभिसं
बोधिवैशारद्यं १ आश्रवक्षयज्ञान वैशार
द्यं २ अन्तरायिकधर्मज्ञान वैशारद्यं ३ नैर्या
णिकमार्गावतरणा वैशारद्यं ॥ ४ ॥
इह भगवान्सम्यक्सम्बुद्ध इत्यात्मानं प्रतिजा-
नीते ॥ इमं च धर्मं नाभिसम्बुद्ध इत्य
त्र कश्चिद्वादं समारोपयेत् ॥ सदेवके
लोके समारके सब्रह्मके सश्रमणब्राह्म
णिकायां प्रजायां सदेवमानुषायां
निमित्त भेदन समनुपश्यति निमित्तं स
मनुपश्यं स्तथागतो भगवान् प्राप्तो
अभयप्राप्त आर्षभं स्थानं प्रजानाति
सम्यक्पर्षद्गत सिंहनादं नदति ब्राह्मं-
चक्रं प्रवर्त्तयति ॥ अप्रवर्त्तितं श्रम
णेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारे

क्षणं ॥ पूर्वे अकूतिमानतयानिवृत्तं २०॥
सूक्ष्मछविता तथागतस्येदं महापुरुष
स्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे धर्म्मसंगीति
चित्तसंरक्षणा कर्म्मणापनतया निवृत्तं २१
॥सुवर्णावर्णछविता तथागतस्येदं म
हापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वे श
य्यासनास्तरणा मल्लापवक्तुं चप्रदानत
यानिवृत्तं २२॥ एकैकरोमकूपता तथा
गतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुषल
क्षणं॥ पूर्वे संगतिका परिवर्जनतया
नि वृत्तं २३ ॥ प्रदक्षिणावर्त्त रोमता
तथागतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुष
लक्षणं ॥ पूर्वे आचार्योपाध्याय क
ल्पाणा मित्रानुशासनि प्रदक्षिणाया
हितया निवृत्तं २४ ॥ इन्द्रनील केशता

वाङ्मनस्कर्मतया निवृत्तं १४ प्रभूततजिह्वता
तथागतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुषल
क्षणं ॥ पूर्वं सत्य गतया निवृ
त्तं १५ ॥ रसरसाग्रता तथागतस्येदं म
हापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वं प
रमाणापरापस्कन्ध त्वात्मनता
परमाभिप्रवर्छनतया निवृत्तं १६ ॥ ब्र
लकरविंकरुतस्वरता तथागतस्येदं म
हापुरुषस्य महापुरुषलक्षणं ॥ पूर्वंस्नि
ग्धवचनसत्वानां वचनता आनन्दव
चनश्रवणतया निवृत्तं १७ ॥ अभिनील
नेत्रता तथागतस्येदं महापुरुषस्य महा
पुरुषलक्षणं ॥ पूर्वं मैत्रवत्सत्वसंरक्ष
णतया निवृत्तं १९ ॥ गोपक्ष्मनेत्रता त
थागतस्येदं महापुरुषस्य महापुरुषल

न भिक्षवः सा च सर्वावती पर्षत् सदेव मा
नुषासुरगन्धर्वश्च लोको भगवतो भाषि
तमभ्यनन्दन्निति॥ ॥
आर्य्यार्थविनिश्चयनाम धर्मपर्यायः
॥ ॥समाप्तं॥ ॥शुभमस्तु॥ ॥
श्रीमानन्दजनाकरात्रिपमिते नेपालिका
ब्दे शुभे। मासे चैत्र चतुर्थि पक्ष तिमिरे
चन्द्रगुरौ वासरे॥ ग्रन्थं चार्थविनिश्चय
याख्य जगतां सन्मार्गसन्दर्शकं। वज्रा
चार्य्य अमोघवज्र लिखितं संशोधितं
धीमता॥ १ ॥ मंगलं भवतु सर्वजगतां